

Народни гуслар Славко Јекнић

АКАДЕМИЈА ГУСАЛА

Ниједан државотворни народ на свијету, који претендује да буде значајан чинилац глобалног развоја човјечанства и упамћен као такав кроз вријеме и историју, не може остварити те своје тежње, без основе и темеља свог постојања, без коријена своје културе и традиције, без историјских показатеља друштвених кретања и културноисторијског наслеђа.

Српски род, поред многобројних чинилаца своје историјске државности, у својој традицији, укоријењеној у бурној прошлости и тешким временима, чувао је један инструмент који га је пратио и у вољи и невољи. Без њега ни српско духовно наслеђе не би било онако како га историја памти, а народ казује. Србин је кроз многе вјекове поносно чувао и сачувао своје гусле.

И није узалуд велики пјесник, институцију гусала назвао духовном академијом, ако се зна да су оне вјековима уз цркву и православље, биле понос, вјера и нада, и српско духовно надахнуће кроз бурна времена у историји развоја српског друштва.

ГУСЛЕ

Гусле су тако по Божјој промисли, зајечале у српским рукама, ко зна колико столећа уназад. Њих је пратио пој сличан јечи манастирских звона, која се увијек далеко чују. Некад је то била пјесма славља и радости, пјесма витештва и поноса, понекад сјетна успаванка или ведро и шаљива пјеванија, а најчешће поклич и подршка, или заклетва и молитва, као надахнуће Србину, да не поклекне ни у најтежим временима.

Гусле су срасле уз српско духовно биће и ушле у генетску и духовну димензију српског рода. Уз њих је било лакше проћи кроз бројне историјске замке, поноре петвјековног ропства и борбе за слободу и даље кроз новију историју, па све до данашњих дана. Оне памте српске успоне и падове, велика страдања и погибије, непролазну славу и витештво и бројне примјере чојства и јунаштва. Оне су чувари српске традиције, вјере, историје, културе и морала. Оне су историјски саговорник српске народне епске и лирске поезије...

Њихова снага је вјековима била мотивација и надахнуће српском роду, да очува своје духовно биће, да ојача морал и вољу, и сачува вјеру и наду у боље сјутра. Српски род је кроз своју историју преживљавао многе голготе и васкрснућа, и опстајао у најтежим ситуацијама, па чак и тамо, гдје скоро, није ни било наде за њега. Ипак, и поред свих тешкоћа, од гусла га, никад и нико, није могао раставити...

Гусле су биле утјеха за бројне историјске неправде, учињене према српском народу, и нада да ће за српство доћи бољи дани. Оне су свједок борбе за слободу и опстанак. Звук њихових струна блажио је и видао српске ране. Уз њих је Србин тражио спас у вјери и у најтежим временима. Оне су симбол српског страдања на путу вјековних искушења.

Србин слави своје гусле, као што су оне прославиле њега. И тако, вјековима, трају и опстају, Србин и гусле, звук и пјесма, вјера и нада. Зато их Србин поносно чува, и оставља у аманет својим наследницима...

ГУСЛАР

Поред симболичког значаја и традиције у српском духовном наслеђу, гусле највећу снагу добијају у вјештим рукама српског гуслара. Гуслар је достојан тумач драмских слика и израза, бројних тема и животних судбина, садржаних у епској пјесми коју он увјерљиво презентира пред својом публиком. Моћ гусларевог пјевања и снага епског стиха носе у себи енергетски потенцијал, који позитивно утиче на слушаоца као духовна покретачка снага, која га казано његошевским рјечником «опија душевним пијанством».

Кад се глас и гусле сједине, енергија коју они производе у менталном и филозофском смислу као један цјеловит производ, стижу у сферу људских осјећања и емоција, у виду мелодије, којом се српско духовно биће одувјек храни.

Док гуслар пјева уз гусле, стихови се нижу један за другим, а пјесма попут планинског потока жури у свој драмски заплет. У мислима његових слушалаца, непрестано се стварају и нижу страшне слике крвавог разбојишта, где се јунаци у боју просто надмећу, ко ће се прије ранити или погинути. То је онај стари зов гусала, који су наслеђивале генерације. Многи су жељели да јунаштом и подвизима уђу у епску пјесму, како би заувјек у њој остали. Али, одувјек је познато да се у пјесму тешко стиже. У њој је резервисано мјесто само за доказане јунаке, «бесмртнике» и «хероје». Они својим јуначким и витешким дјелима постају привилеговани епском пјесмом, која чува и слави њихове подвиге кроз вријеме и историју...

Гуслар увјерљиво преноси на слушаоце слике велике и страшне битке, коју као да лично гледа. Да би на прави начин дочарао пјесму коју пјева, гусларев глас добија сјетан и жалостив призив, сличан јауку рањеника на бојишту. Његово лице има драмски тужан израз...

Кад пјева о љепоти неке наочите дјевојке, гуслар се поистовећује са пјесником који гледа и описује дјевојачку љепоту, њен вити стас и заносно тијело, румено лице и обрвице, испод којих се крије поглед од којег застаје дах... Његов глас постаје весео а лице ведро и насмијано...

А кад запјева о јунаштву и јуришима, гуслар клиће као планински соко. Глас му је звонак и резак. Он истовремено позива, заклиње и обавезује. Његово лице је озарено бојном славом, а он својим гласом призива подвиге и јуначка дјела...

Док пјева, гуслар посматра изразе лица људи који га слушају. Кад у очима својих слушалаца угледа занос и надхнуће, он стапа свој звонки глас са звуком струне гусала и запјева још силније и јаче...

Онда се гуслар и његови слушаоци са уживањем препуште пјесми која их носи у замишљеним и готово увјерљивим тренуцима славне српске историје и прошлости.

Крај пјесме и престанак гусларевог пјевања и гуслања, вратиће слушаоце у стварност. Онда ће се као по неписаном правилу зачути громогласан аплауз и одушевљено клицање публике у славу гуслара...

ЕПСКА ПОЕЗИЈА

Скоро да ни један народ на свијету, нема у својој традицији тако изграђен и укоријењен поетски израз свог постојања и традиције, свог емотивног набоја и прегалаштва, и историјског и духовног наслеђа, као што српски род има своју народну епску поезију. Она је састављена од мноштва скривених мозаика, у којима су садржане поуке и поруке, о оном шта смо као народ били, шта смо сада и шта желимо бити...

Народна епска поезија је наша лична карта и слика наших животних и друштвених кретања кроз историју. Оплемењена топлином народне мудрости и усменог предања, она је чувар српске традиције и симбол вјековне борбе за слободу. Она је по божјој промисли наша молитва за опрост, како наших грехова, тако и грехова наших бројних тлачитеља, завојевача и тирана српског рода, у времену ропства и борбе за слободу. Она је уједно поклич и зов, молба и заклетва предака, укореењена у српском духовном бићу.

Поруке које носи епска народна поезија, имале су пресудни утицај у формирању српског духовног наслеђа, културе и традиције. Народна пјесма, као израз размишљања, поука и порука српском роду, увијек је у тој форми била најбоље памћена. Она је у почетку била усмена информација, коју је народни пјесник или пјевач спјевавао за своје потребе и потребе својих слушалаца. Тек, касније, те пјесме су прошириване и прилагођаване потребама ширег српског опуса. Оне су преношене «с кољена на кољено», све док их описмењени људи нијесу почели записивати и дограђивати...

Свака народна епска пјесма по својој форми и садржини представља једну цјелину, која је у свом финалном производу постајала заокружена прича о конкретном догађају, појави или личности.

Народна епска поезија има ту моћ, да својим читаоцима и тумачима, на сликовит начин, попут свремених достигнућа у свијету умјетности (музика, филм, позориште), дочара своју драмску поруку садржану у форми стиха. Снагом пјесничких надахнућа народни пјесник је стољећима водио бојеве за истину и правду, а неријетко је у пјесми и поразе претварао у побједу. Епска поезија је откривала многе тајне и недоречености прохујалих вјекова. Сваки историјски догађај, личност од значаја и јунаштва, љуцковине, али и пријекора, епски народни пјесник је памтио, биљежио и претварао у пјесму.

Свако временско раздобље у историји српског рода имало је своје догађаје и јунаке, који су својим дјелима и важношћу заслуживали да остану записани у времену и историји. Они су најчешће и били јунаци епских народних пјесама. Но, како су сви ти догађаји имали и своје негативне јунаке и личности, епска поезија је имала свој аналитички приступ, па је брижљиво памтила и записивала и једне и друге. И сви су у пјесми добијали своје мјесто сходно «заслугама»...

Тако, и новије вријеме српске историје има своје јунаке, оличене у епској поезији, која их биљежи и анализира сходно њиховим дјелима и заслугама. То је доказ да многи догађаји, појаве и личности и у актуелном друштвеном тренутку, могу бити тематски интересантни савременим народским пјесницима и ствараоцима.

Но, и поред њиховог свакако великог значаја, по мишљењу многих стручњака из књижевно- научне области, ова врста поезије има своје мањкавости у погледу недовољног временског протока од самог догађаја, као и евентуално пристрасног става према личностима које су биле, или су још увијек наши савременици, иако су својим дјелима обиљежили једну епоху. На то још можемо додати и ону народну пословицу која гласи :»Вријеме је мајсторско решето», што ће рећи, да све оно што не прође кроз временску дистанцу и не потврди свој значај и историјску вриједност, не може се ни сматрати таквим.

БУДУЋНОСТ ГУСАЛА

Кад се говори о будућности гусала, треба истаћи њихову улогу у досадашњој традицији, чврсто укоријењену у свим раздобљима српског духовног наслеђа. Оне су симбол и репрезент у народу добро познатог система вриједности, којим су премошћавани вјекови и који је био неписано правило живљења и обичаја српског човјека, интелектуалца и домаћина...

Актуелни друштвени поредак, може гусле системски оспоравати, односно створити утисак њихове превазиђености, у смислу савремених друштвених кретања и трендова.

Међутим, кад су гусле у питању, оне немају само архаичну вриједност, како то неки желе представити, већ њихова жива ријеч и драмски израз гуслара - извођача, може представљати духовну спону између прошлости, садашњости и будућности, и у форми у којој вјековима постоји, остати репрезент оног некадашњег провјереног система вриједности, какав данас скоро да и не постоји, или је утицајима са стране озбиљно угрожен и помјерен из своје осе.

Раније је гусларска публика била привржена концертима, и на њих долазила у великом броју. На гусларске вечери се долазило, да би се чуло све оно што се није могло чути на радију и видјети на телевизији као средствима јавне комуникације. Из тог разлога гусларска публика је хрлила на вечери епске поезије и гусала, па су сале у којима су се одржавале гусларске вечери биле препуне...

Данашњој гусларској публици су доступни сви облици људске мисли и израза. Техника и технологија су учиниле своје, па је гусларска умјетност постала доступна свима, не само за слушање (грамофонске плоче, касете, компакт дискови), већ и за гледање (видео касете, видео записи, интернет и друштвене мреже) тако да се гусле могу слушати и код куће, што у временима економске кризе, није занемарљиво са аспекта финансија, кад се зна да су раније на гусларске концерте долазиле комплетне породице.

На глобалном нивоу, гусле су данас запостављене и осиромашене недовољним интересовањем, културних и академских чинилаца у друштву и у свакодневном животу, што свакако не умањује њихову вриједност и значај.

Гусле се и данас радо слушају и имају своју публику, што даје наду да ће оне, као и увијек до сада опстати и пратити српски род и у будућности.

А кад се српски род врати својим коријенима, вјери и традицији, наћи ће у епској пјесми и гулама златни врт поетике, народне мудрости, витештва, части, поноса и морала. Слушајући гусле и епског пјевача, то нам и данас у савременом добу, највише недостаје...